

"Δεν είναι ανάγκη πλέον να κρυφθώ

είμαι στην Άνδρο

Με φέραν εδώ τα βήματά μου.

Επάνω από το πέλαγος με τα λευκά πουλιά, που έχουν σαΐτες τα πτερά των και
κάνιστρα στα ράμφη τους γιομάτα αφρό".

Ανδρ. Εμπειρικός - Άνδρος - Υδρούσα

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΙΧΑΛΗΣ ΖΕΥΓΟΥΛΑΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΝΤΩΝΕΛΛΟΣ

Ένα ταξίδι στου Κόρθι τα χωριά

Οδοιπορώντας στη Νότια Άνδρο

Ενα ταξίδι σε νησί την άνοιξη έχει μίαν ιδιοτυπία: έχει όλες τις χάρες του καλοκαιριού, τον ήλιο, την θάλασσα, την ελαφριά ένδυση, αλλά παράλληλα τη χυμώδη φρεσκάδα της εποχής, την πολυχρωμία της χλωρίδας, την ετοιμόγεννη και φουσκωμένη απ' τις βροχές γη.

Σε μια τέτοια χρονική συγκυρία επισκέπτομαι την Άνδρο, την Υδρούσα των Αρχαίων, την "Εύανδρο νήσο" του Ανδ. Εμπειρικού. Την γνώριζα και απ' το παρελθόν, ιδιαίτερα τη Χώρα της, όπου τα καπετανόσπιτα των μεγάλων εφοπλιστικών οικογενειών, με τα ευγενή υλικά και τα παστελ χρώματα της ώχρας, του βεραμάν και τα απαστράπτοντα ρόπτρα μοιάζουν χάρτινα σκηνικά που σχεδίασε ο Μόραλης ή ο Τσαρούχης, και θυμάμαι πάντα τη μελαγχολική Νίκη Καραγάτση να ζωγραφίζει τοπία σιωπηλά και θαμπά, με τις μπογιές της,

το "Νημπορειό" και την "Αγία Θαλασσινή"... Ο προορισμός όμως είναι άλλος τούτη τη φορά. Για το Νότο του νησιού εκεί που οι άνθρωποι χτίσαν το μικρόκοσμό τους σε πάνω από 10 πανέμορφους οικισμούς, χρησιμοποιώντας σαν πρώτη ύλη την πέτρα της περιοχής, κυρίως το σχιστόλιθο. Σε μέρη που αγάπησα, όταν πριν από ενάμιση χρόνο βρέθηκα εδώ για την καταγραφή των χοιροσφαγείων. Το νότιο μέρος της Άνδρου ορίζεται με φυσικά όρια τα βουνά του Γερακώνα στα βόρεια (719 μ.) και τη Ράχη (570μ.) στα νότια. Καθώς έρχομαι από το Γαύριο το λιμάνι της Άνδρου και μετά την τοποθεσία Σταυροπέδα, ο δρόμος κατηφορίζει φιδίσιος κι ελικοειδής, βιαστικά κι ορμητικά μέχρι να συναντήσει τον Όρμο του Κορθίου. Ο Όρμος είναι ο θησαυρός της περιοχής. Η πρώτη εικόνα της απεραντοσύνης του, σ' ακολουθεί όσο χρόνο τριγυρνάς στην περιοχή. Σ' αυτό το ημιτελές απλωτό

Παλιά φωτογραφία από τον Όρμο. ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ "ΜΝΗΜΕΣ", ΕΚΔ. ΔΗΜΟΥ ΚΟΡΘΙΟΥ ΑΝΔΡΟΥ
Αυτή την πανοραμική εικόνα του Όρμου αντίκρυσαν οι άρχοντες που χτίσαν
τους πύργους τους στ' Αηδόνια. Αυτή αντικρύζουν και σήμερα οι ευτυχείς
διάδοχοι αυτών των σπιτιών.

■ Ο Όρμος στο Κόρθι γνώρισε κάποτε μεγάλες δόξες. Ήταν ίσως το πιο σημαντικό λιμάνι του νησιού, γνωστό και ως Καραβοστάσι, λόγω της μικρής του απόστασης από την πρωτεύουσά του, τη Χώρα της Άνδρου.

πέταλο 2-3 χιλ. είναι παρατεταγμένα τα σπίτια του Όρμου. Μπορείς να συναντήσεις κι εδώ αρχιτεκτονικές παραφωνίες, όπως πια σε κάθε παραθαλάσσιο σημείο της χώρας που η τουριστική ανάπτυξη εκπορθεί το παραδοσιακό στοιχείο χάριν άμεσων κερδοφόρων αποτελεσμάτων. Όμως η δόμηση είναι ήπια κι ελεγχόμενη. Οι ανθρώπινες διαστάσεις ορίζουν ευτυχώς ακόμη τα πολεοδομικά μεγέθη και η μεταφορική του κεντρικού δρόμου, που διασχίζει τον οικισμό σε πεζόδρομο κάνει το θαλασσινό Κόρθι μια χαρωπή και ζεστή πολιτεία. Όσο για την αμμουδιά που καλύπτει το μισό του κόλπο, πλατεία, αφράτη κι ευρύχωρη ολοκληρώνει την εικόνα ενός ιδανικού ανθρώπινου οικισμού, όπου η φύση είναι παρούσα, δυναμική με τα κύματα να γλείφουν σχεδόν τα σπίτια.

Ο Όρμος στο Κόρθι γνώρισε κάποτε μεγάλες δόξες. Ήταν ίσως το πιο σημαντικό λιμάνι του νησιού, γνωστό και ως **Καραβοστάσι**, λόγω της μικρής του απόστασης από την πρωτεύουσά του, τη Χώρα της Άνδρου. Πολλά επιβατικά πλοία απ' τον Πειραιά κατευθύνονταν εδώ με επιβατικό κοινό επωνύμους της εποχής, λογίους και πολιτικούς, που η ακτινοβολία, η αίγλη και ο πλούτος του νησιού λειτουργούσε σα μαγνήτης. Αποβάθρα βέβαια δεν υπήρχε και η αποβίβαση γινόταν με βάρκες.

Απ' τις πρώτες στιγμές είναι ορατή μια ζωντάνια στους ανθρώπους του Όρμου. Κέντρο ζωής για τα γύρω χωριά, με τα μικρομάγαζα το ένα δίπλα στο άλλο, μια πλήρως οργανωμένη κοινότητα με τον αγαπητό σ' όλους Δήμαρχό της, το **Γιάννη** το **Γλυνό** να ηγαινοέρχεται με σχέδια και προτάσεις για τον τόπο του.

Στην αρχή του οικισμού δεσπόζει σχεδόν πάνω στην αμμουδιά, ένα απ' τα πρώτα ξενοδοχεία, που πρωτολειτούργησε στα 1935, φιλοξένησε καλλιτέχνες και πολιτικούς και προσπαθεί σήμερα να επιβιώσει και να υποδεχθεί το καλοκαίρι φρεσκοβαμμένο. Το ξενοδοχείο "**Κόρθι**", θά 'ναι για 3 μέρες το κατάλυμά μας.

Ο ιδιοκτήτης του, ο κος **Μάνεσης** μας δείχνει

με περηφάνια και συγκίνηση το βιβλίο πελατών. Σελίδες κτρινοσιμένες, με ξεθωριασμένο μελάνι και ονόματα ιστορικά: ο Δήμαρχος Αθηναίων Πλυτάς, η Έλλη Λαμπέτη, γνωστοί γιατροί και δικηγόροι της Αθήνας, πέρασαν από εδώ, όταν ακόμη ο φωτισμός του ξενοδοχείου γινόταν με λάμπες πετρελαίου. Παρατηρώ πάνω στα τραπέζια της τραπεζαρίας τα μικρά βαζάκια με τα μωβ αμάραντα λουλούδια. Έτσι τουλάχιστον τα λέω εγώ. Βρίσκονται σχεδόν παντού, σ' επίπεδες επιφάνειες κυρίως κοντά στη θάλασσα. "*Όχι*", μου αντιτείνει ο κ. Μάνεσης, είναι "*προβάσια*".

Τα προβάσια τα ήξερα. Νοστιμώτατα άγρια χόρτα, που φύονται σε μεγάλες εκτάσεις στις Κυκλάδες και τα αγαπούν ιδιαίτερα. Δεν είχα όμως προσέξει ποτέ το σχεδόν "*χάρτινο*" λουλούδι τους, που αλλάζει χρώμα με τις μέρες, έντονο μωβ, ροζ και άσπρο. "*Όταν τα προβάσια είναι φρέσκα, πριν ανθίσουν*" συνεχίζει, "*γίνονται νοστιμώτατα με ψάρι, πλακί στο φούρνο!*".

Βγαίνουμε για μια μικρή γνωριμία με το παραλιακό Κόρθι. Δύο είναι οι δρόμοι που ορίζουν τον οικισμό. Ο φαρδύς παραλιακός και ο αμέσως επόμενος παράλληλός του, πεζόδρομος.

Κοιτώ την ωραία έκδοση του Δήμου "*Μνήμες*" και παρατηρώ, ότι αν και καινούργια, πολλά από τα σπίτια της παραλίας δεν έχουν υψωθεί απειλητικά, αφήνοντας στα πίσω, απρόσκοπτη τη θέα προς τη θάλασσα. Τα κτίσματα του οικισμού στέκουν στο δεξί μέρος του τεράστιου κόλπου, όπως τα βλέπουμε από τη θάλασσα, κι όπως παρατηρώ προπολεμικές αντίστοιχες φωτογραφίες, έχω την πεποίθηση ότι η διάταξή τους δεν έχει αλλάξει παρά στο ελάχιστο και στο ανθρωπίνως αναγκαίο.

Τον Όρμο του Κορθίου, απόληξη μιας μεγάλης εύφορης πεδιάδας, διασχίζουν δύο ποταμιά. Το ένα μάλιστα κόβει τον οικισμό στη μέση, ενώνοντάς τον μ' ένα γεφυράκι. Ο άλλος χύνεται στην αμμουδιά. Φέτος οι βροχές ήταν πολλές και Μάη μήνα τα νερά των δύο ποταμών τρέχουν λαχταριστά κι ολόδροσα προς την

Στη Νότια άκρη του Όρμου, πάνω στα βράχια το ιδιωτικό εκκλησάκι του Αγίου Φανουρίου, γιορτάζει τον Αύγουστο με πανηγύρι.

Ένα όμορφο τμήμα του πεζόδρομου στον Όρμο. Στο βάθος, ψηλά το Παλαιόκαστρο και τμήμα της Κοχύλου.

αγκαλιά της θάλασσας.

Παλιότερα μάλιστα μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα, έλη από μεγαλύτερες ποσότητες νερών, που κατακρατούσε ο κάμπος, δημιουργούσαν, ένα πλούσιο βιότοπο, σπέρματα - υπολείμματα του οποίου μπορούμε να δούμε και σήμερα ανάμεσα στις καλαμιές.

Το παραλιακό Κόρθι είναι μια επίπεδη πολιτεία, καθόλου δαιδαλώδης, όπως συνήθως άλλες κυκλαδίτικες παραθαλάσσιες πόλεις, που οι δύο πλατείες της, η μια η μεγαλύτερη, όπου βρίσκεται το μνημείο των Ηρώων και το όμορφο Σχολείο με τη λιτή νεοκλασική πρόσοψη και η άλλη η μικρότερη με τις μουριές και το καλαίσθητο καφενείο του Βασιλη με τους υπέροχους μεζέδες του, αποτελούν μικρά αναπαυτήρια και γραφικές ανάσες σ' όποιον αποφασίσει να τριγυρίσει τον οικισμό του Όρμου.

Βαδίζουμε στον κεντρικό δρόμο - πεζόδρομο του οικισμού, μετά την πλατειούλα με τις μουριές, από όπου ξεκινά το τμήμα του δρόμου,

όπου διασώζονται τα περισσότερα νεοκλασικά σπίτια του παλιού Κορθίου. Δίπατα σπίτια με σιδερένια μπαλκόνια με σεμνά και ήπια χαρακτηριστικά. Σ' ένα τέτοιο δίπατο έχει μετακομίσει τελευταία και το Δημαρχείο.

Λίγο πιο κάτω, στ' αριστερά μας στεγάζεται ο Γυναικείος Συνεταιρισμός **“Η αγρομέλισσα”**. Τα χρώματα του σπιτιού είναι έντονα και το άτριφο σχεδόν Μαγιάτικο στεφάνι, με τ' αμάραντα απ' τα προβάσια, που κρέμεται στην ξύλινη πόρτα, μας υποδέχεται ευγενικά. Περνάμε μέσα και οι γυναίκες του Συνεταιρισμού μας δέχονται με το τραπέζι γεμάτο γλυκά του κουταλιού: νερατζάκι, σύκο, πορτοκάλι, ζυμαρικά και σπιτικά λικέρ, ξερά σύκα και λιαστές ντομάτες. Ο βίος του Συνεταιρισμού βραχύς, ούτε 6 μήνες, η **Χρύσα** όμως η πρόεδρος του, μαζί με τις άλλες δραστήριες γυναίκες του, μας μιλούν για τα σχέδιά τους που είναι πολλά και φιλόδοξα. Στόχος να αναβιώσουν γεύσεις παλιές, σαν το ρακί από μούρα και τα κρέταμα τουρούσι.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ

“Η αγρομέλισσα”

Στο Συνεταιρισμό των Γυναικών του Κορθίου, με το όνομα “Αγριομέλισσα”, οι γυναίκες “κλείνουν” μέσα σε βαζάκια και μπουκάλια τις γεύσεις της περιοχής.

Η μέρα όμως έχει προχωρήσει, ο ήλιος τσουρουφλίζει κι αποφασίζουμε να δροσιστούμε στην πιο καυτή παραλία του Όρμου: “**Της γριάς το πήδημα**”.

*“Μια γριά η κακομοίρα
απ’ τον κόσμο χορτασμένη,
τρεις φορές γένηκε χήρα
κι εβαρέθηκε η καμμένη.
Αποφάσισε να δώσει
τέλος εις τα βάσανά της
κι έτσι πλέον να γλυτώσει
από τα πολλά δεινά της.
Γάλια, αγάλια κατεβαίνει
να πνιγεί εις το γιαλό
Σ’ ένα βράχο ανεβαίνει
άγριο και αφηλό.*

*Και ενώ βλέπει και τρομάζει
τα βαθειά κρύα νερά.
ένα πήδημα τινάζει
και βουτάει μια χαρά!
Τα νερά τη φοβηθήκαν
έπεφτε με τόσο τράτο
παρά μέσα τραβηχτήκαν
έως που να πέσει κάτω
μ’ απ’ το φόβο η καυμένη
έμεινε απολιθωμένη
Τώρα είναι παγωμένη
στο γιαλό, στην αμμονδιά.
Κάθεται καμπουριασμένη
και δε βγάνει τσιμονδιά”.*

Η απλωτή και γαλήνια παραλία “Της γριάς το πήδημα” όπως φαίνεται από τα κάτω μέρη της Κοχύλου.

Μ’ αυτούς τους στίχους περιγράφεται απ’ τον ανώνυμο ποιητή ο θάνατος μιας γριάς, που ονοματοδότησε και την παραλία στην οποία κατευθυνόμαστε. Η αιτία όμως του θανάτου της, κατά τους θρύλους, είναι από τύψεις, όταν πρόδωσε και παρέδωσε στους Τούρκους το Κάστρο, το Παλαιόκαστρο, που πρόκειται να επισκεφθούμε τις επόμενες μέρες.

Το μονοπάτι για την παραλία ξεκινά από το τέλος του οικισμού του Όρμου, και ο χρόνος δεν υπερβαίνει τα 20’. Ακριβώς πίσω από ένα χαμηλό λόφο, η παραλία αστράφτει στο μεσημεριανό φως, πεντακάθαρη με την απάτητη αμμουδιά της. Η κάθοδος προς αυτήν γίνεται από ένα στενό μονοπάτι που ο Δήμος “έκλεισε” απ’ τη μεριά της θάλασσας με ξύλινο κιγκλίδωμα για προστασία των επισκεπτών της. Τα νερά είναι κρύα, η ευεξία όμως που προσφέρουν απερίγραπτη. Ο βράχος που στέκεται στην μακρη της παραλίας κυκλωμένος απ’ το νερό, μοιάζει σα μια σκάλα που αναστηλώθηκε απ’ τον πυθμένα με τους πελεκημένους σχιστόλιθους να λειτουργούν σα σκαλιά που σ’ ανεβάζουν στο πουθενά. Το τοπίο είναι επιβλητικό, και στα γύρω βράχια τα κρίταμα και οι κατπαριές κρέμονται όλο χυμούς, καταπράσινα.

■ Κατεβαίνουμε γύρω στα 200 μέτρα βάθος, εκεί που ενώνονται πολλά μικροπόταμα, χείμαρροι και το νερό πληθαίνει, τρέχοντας γάργαρο, θορυβώδες, πέφτοντας από βράχους σε μικρούς καταρράκτες κρυμμένους μέσα σε πυκνή βλάστηση, τόσο πυκνή που ακούς το νερό χωρίς να το βλέπεις.

Τα Διποτάματα

ΈΝΑ ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΤΗ ΝΟΤΙΑ ΑΝΔΡΟ

Την άλλη μέρα αποφασίζουμε να ξεκινήσουμε την περιήγηση από τη διάσχιση της ποταμιάς στα **Διποτάματα**. Παίρνουμε το δρόμο για τη Χώρα, περνάμε το χωριό **Κοχύλου**, που τα κεραμοσκεπή σπίτια του θαρρείς ότι θα ξεκολλήσουν καταραυλώντας στον Όρμο. Πάνω από το χωριό το επιβλητικό Παλαιόκαστρο, μας περιμένει μυστηριακό να το επισκεφθούμε. Μετά από λίγα μέτρα κι αφού περάσουμε την αρχή του φαραγγιού ανάμεσα στα χωριά **Μέσα** κι **Έξω Βουνί**, αφήνουμε το

Τα γαλάζια-μωβ λουλούδια απ' τα λούπινα, φασόλια που εδώ δεν τρώγονται όπως στη Νίσυρο, την Κρήτη, ή τη Μάνη. (Επάνω)

Ένας μικρός καταρράκτης πέφτει από μικρό ύψος, λίγο πριν το γεφύρι.

αυτοκίνητο και κατηφορίζουμε την πλαγιά.

Κατεβαίνουμε γύρω στα 200 μέτρα βάθος, εκεί που ενώνονται πολλά μικροπόταμα, χείμαρροι και το νερό πληθαίνει, τρέχοντας γάργαρο, θορυβώδες, πέφτοντας από βράχους σε μικρούς καταρράκτες κρυμμένους μέσα σε πυκνή βλάστηση, τόσο πυκνή που ακούς το νερό χωρίς να το βλέπεις. Βαδίζουμε παράλληλα με το ποτάμι, στο παλιό πλακόστρωτο μονοπάτι που συναντάμε, και που ένωσε παλιά το Κόρθι με τη Χώρα. Οι βροχές φέτος ήταν πολλές, το μονοπάτι Ε3 χορτάρισε, μόλις που διακρίνονταν. Σε πολλά σημεία οι πλάκες, η μία δίπλα στην άλλη δεν τοποθετούνται οριζόντιες αλλά κάθετες, χωμένες στο χόμιμα. Μ' αυτό τον τρόπο οι "μπαστονιές", έτσι τις ονομάζουν, δεν κινδυνεύουν να ξεκολλήσουν απ' το νερό. Εδώ συναντάς μια φύση λαμπερή κι άφθαρτη. Οι χυμοί των φυτών εξατμίζονται κάτω από το δυνατό ήλιο και οι μυρωδιές κυκλώνουν τα ρουθούνια.

Ο βιόκοσμος στα Διποτάματα ζει προστατευμένος σ' ένα μικροκλίμα που ευνοεί μια πληθωρική χλωρίδα. Κυρίαρχο δέντρο το σφεντάμι, με τα σκληρά του φύλλα που μοιάζουν με καρδιά. "Με το ξύλο του κάναμε μικροί σφενδόνα", λέει ο Δημήτρης. Σφενδάμι, σφενδόνα, ίσως υπάρχει γλωσσική συγγένεια, σκέφτομαι. Παρατηρώ τα υπόλοιπα δέντρα: πλατάνι, μουριά, αγριοφυστιλιά, σνικιά, κλαίουσα ιτιά, θάμνοι από πουρνάρια, οξυάκανθοι και σπάρτα και ακόμη τα παρδαλά φύλλα των κυκλάμινων, οι μωβ αλισφακιές, οι χνουδατές ασφάκες με τα γλυκόχυμα λουλούδια τους, οι ασφόδελοι. Στα σημεία που το νερό δεν κινείται συστάδες από βούρλα και οι κισσοί να βάζουν "χειροπέδες", αγκαλιάζοντας λαίμαργα τους κορμούς των δέντρων. Μέσα στα δεκάδες "ασήμαντα" οπτικά χόρτα, οι **μαχαιρίτσες**: ένα

είδος άγριου μπιζελιού που τρώνε στο Κόρθι με λαδόξυδο τα τρυφερά “φασολάκια” του. Και πιο κει τα λούπινα με τα λουλακι λουλούδια τους, οι “θέρμοι” των αρχαίων, και ο εξορκιστικός απήγανος με τα έντονα κίτρινα λουλούδια και τα δύσοσμα φύλλα του.

Τα Διπατάματα μήκους 7 χλμ. είναι ένα μοναδικό για τις άνυδρες Κυκλάδες τοπίο. Πρόκειται για ένα φαράγγι με πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Παλιά συναντούσες στα νερά του, καβούρια και χέλια πεντανόστιμα. Οι ασβοί λιγότεψαν όχι όμως και οι λαγοί. Σε κάποια σημεία το μονοπάτι χάνεται λόγω της βλάστησης και κάθε τόσο ξεπροβάλλει από ένας νερόμυλος. Τα κτίσματα, γύρω στα 20 δεν είναι σε καλή κατάσταση και βέβαια δε λει-

τουρούν πια. Σύμφωνα με το Κατάστιχο Συνάξεως Εκτάκτων πόρων του 1828, οι νερόμυλοι που κατέγραψε η Δημογεροντία φθάναν τους 50 σ' όλη την περιοχή του Κορθίου. Το νερό συγκεντρώνονταν σε δεξαμενές μέσα από κανάλια κι ένα περίπλοκο υδραυλικό σύστημα, πάνω απ' το ύψος της οροφής του Μύλου, έπεφτε από μια τρύπα για να κινήσει τη φτερωτή, και το περίσσευμά του τροφοδοτούσε το αυλάκι για τη δεξαμενή του γειτονικού μύλου. Πρόκειται για μνημεία αγροτικής αρχιτεκτονικής, σαν τις μάντρες της Λήμνου, ή τους φούρνους στην Ανάφη, τα Μητάτα της Κρήτης και τα “καλύβια” της Σκοπέλου. Εκπλήσσουν και συγκινούν με τη σοφία των μαστόρων τους, να αξιοποιήσουν το υδάτινο στοι-

**Ένα υπέροχο μονότοξο γεφύρι, στα Διποτάματα. (Δεξιά)
Εγκαταλειμμένο συγκρότημα υδρόμυλου στα Διποτάματα. Διακρίνεται η τοιχοποιία των εγκαταστάσεων, το κεντρικό τμήμα του υδρόμυλου και ο χώρος για την αποθήκευση των σιτηρών και τη διαμονή του ιδιοκτήτη.**

χείο για την τροφή των ανθρώπων σε κοινωνίες με λελογισμένη χρήση των φυσικών πόρων και συλλογική αντίληψη της τοπικής οικονομίας.

Στα μισά του δρόμου το μονοπάτι περνά αριστερά πάνω από ένα τοξωτό γεφύρι. Εδώ πλατύφυλλα πλατάνια και συκιές σκοτεινιάζουν το πέραςμα. Τα τμήματα των νερόμυλων, μαζί με όρθιους μεμονωμένους τοίχους αγροτόσπιτων και στάβλων, διακοσμούν το τοπίο με αυτά τα ακανόνιστων διαστάσεων απομεινάρια, που χρωματικά έχουν αφομοιωθεί απ' τους βράχους και αποτελούν πλέον την καλλιτεχνική τους συνέχεια. Οι νερόμυλοι σ' αυτήν την περιοχή, ήταν το κεντρικό κτίσμα, γύρω απ' το οποίο, παρατηρώ μισογερμισμένους στάβλους για τα ζώα, κυρίως γαϊδούρια για τη μεταφορά των σιτηρών, καθώς και χώρους διαμονής των καλλιεργητών στη διάρκεια του αλέσματος.

Πάντα οι ανθρώπινες κοινωνίες αποδίδουν σε τέτοιους

τόπους ιδιότητες και συμβάντα εξωλογικά. Η θάλασσα γέννησε τη γοργόνα και τους τρίτωνες, οι σπηλιές τους δράκοντες και τα ποτάμια και οι λίμνες τις νεράιδες και τα ξωτικά. Οι γεροντότεροι διηγούνται ιστορίες για ανθρώπους και ζώα που χάθηκαν - ρουφήχτηκαν μες' τα νερά. Θες το επίμονο θρόισμα των φύλλων και η βουή του νερού, θες τα νερόφιδα που κινούν τα χόρτα στο πέραςμά τους... τα Διποτάματα έχουν να διηγηθούν πολλούς μύθους κι ιστορίες αλλόκοτες.

Περιδιαβαίνοντας **ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΟΡΜΟΥ**

Η επόμενη μέρα ξεκινά με μια επίσκεψη στα χωριά του Κορθίου. Το νότιο μαζί με το κεντρικό τμήμα της Άνδρου είναι απ' τα πιο πλούσια και πράσινα μέρη του νησιού. Γύρω στα 20, τα χωριά είναι το **Ορεινό Κόρθι**, τα **Αηδόνια**, ο **Μουσιώνας**, τ' **Αμονακλιού**, η **Πίσω Μεριά**, το **Πέρα Χωριό**, τ' **Αϊπάτια**, οι **Μωρακαίοι**, η **Καπαριά**, η **Αλαμανιά**, οι

Χώνες, το **Πισκοπειό**, το **Γιαννισαίο**, η **Λαοδιά**, η **Κοχύλου**, το **Μέσα** κι **Έξω Βουνί**, το **Ρωγό** και το μακρινό **Συνετί**.

Αυτά τα μέρη μοιάζουν με την κεντρική Τήνο, όπου και εκεί οι οικισμοί είναι πυκνοί κυρίως γύρω από πηγές και βρύσες. Τα νερά στα χωριά του Κορθίου είναι πλούσια και πεντακάθαρα. Γεωγραφικά αλλά και γεωλογικά η Άνδρος είναι συνέχεια της Εύβοιας, πολλά απ' τα είδη της Ευβοϊκής χλωρίδας τα συναντάμε και δω εκτός ίσως απ' τα έλατα και τις καστανιές, αλλά και η Εύβοια μια προέκταση του δασώδους Πηλίου είναι. Λέγεται δε, ότι τα νερά που διανύουν μια μεγάλη διαδρομή κατά μήκος της Ευβοϊκής γης για να καταλήξουν με υποθαλάσσιους διαδρόμους στην Ανδριώτικη ράχη, έχουν αφητηρία το Πήλιο.

Ξεκινώντας απ' τον Όρμο τραβάμε αριστερά. Πρώτη επίσκεψη στο **Ορεινό Κόρθι** (Ανω Κόρθι) στην εκκλησία του **Αγίου Ιωάννη** στεφανωμένη στη σκεπή μ' ένα κυπαρίσσι, στο σημείο του Ιερού. Άγνωστο πώς και χωρίς να εντοπίζονται οι ρίζες του στο εσωτερικό του ναού μένει εκεί ρωμαλέο και ασάλευτο για

Το Άνω Κόρθι είναι το μεγαλύτερο απ' τα χωριά του Όρμου. Κάποτε ήταν μια ισχυρή κοινότητα που ένωνε όλα τα γύρω χωριά.

πάνω από 200 χρόνια, όπως θυμούνται οι παλιοί. Δέντρα στις σκεπές εκκλησιών έχουμε και σ' άλλα μέρη της Ελλάδας, "ντυμένα" με θρούλους και θαύματα. Μπαίνω στο εσωτερικό της εκκλησίας, που κάποτε θαυμάσιες τοιχογραφίες, σκέπαζαν τους τοίχους. Τώρα υγροί σουβάδες μόνο, και μέλη μαρμαρίνα από κολώνες, πεταμένα στο πάτωμα.

Στο Ορεινό Κόρθι η Βυζαντινή εκκλησία της **Αγίας Τριάδας** που προεπαναστατικά λειτουργησε σα Μοναστήρι-Σχολείο, το πρώτο στην Άνδρο, με φωτισμένους δασκάλους σαν τον Παγκράτιο Κουμέλη. Η Σχολή διαθέτει πλούσια συλλογή βιβλίων. Η συντήρησή της με προορισμό τη μετατροπή της σε πολιτιστικό κέντρο, δεν μας επέτρεψε την επίσκεψή της.

Το Κόρθι μαζί με τ' Αηδόνια, το Μουσιώνα τ' Αμονακλιού, και τ' Αϊπάτια αποτελούν ένα οικιστικό σύνολο κοντινών μεταξύ τους χωριών. Εδώ, και κυρίως στ' **Αηδόνια**, οι πλούσιοι άρχοντες του 17ου αιώνα επέλεξαν τις κατοικίες τους, χτίζοντας τρίπατα πυργόσπιτα οχυρωματικής αρχιτεκτονικής, που εκτός απ' την ασφάλειά τους, εξασφάλιζαν την απέραντη

Στην κορυφή του Αγίου Ιωάννη, το φυτρωμένο κυπαρίσσι κυματίζει σαν σημαία. Το εσωτερικό του ναού με τις τοιχογραφίες κατεστραμμένες και τους τοίχους γδαρμένους απ' τα χρόνια.

θέα προς τη θάλασσα του Όρμου.

Στην αρχή του χωριού, σταματάμε απ' τον έντονο θόρυβο των νερών. Μια πηγή εδώ, αγριεμένη, πέφτοντας από μικρό ύψος, μεσ' τα κλαδιά των δέντρων, καταρρακιά θυμωμένα. Σ' ένα παρακαίμενο χώρο, χτισμένο με θρησκευτικό σεβασμό, στη μορφή παρεκκλησίου, στεγάζεται το ιερότερο στοιχείο της ζωής: το νερό. Η ροή του λιγότερο έντονη ξεπηδά από 3 βρύσες, μέσα από μαρμαρίνες πλάκες, τμήματα του μαρμαρίνου τέμπλου των Αγ. Πάντων που μεταφέραν εδώ σα διάκοσμο της πηγής το 1806 οι πιστοί, αντικαταστάοντας το με ξύλινο. Γύρω απ' τις βρύσες, εκεί που αναβλύζει νερό για ζώα κι ανθρώπους, μπορεί κανείς να συναντήσει ένα ατέλειωτο αριθμό κτισμάτων από πέτρα, μάρμαρο, μέταλλο, ακόμη και νερό μέσα από ... κορμό δέντρου όπως στο κέντρο της Αρναίας Χαλκιδικής. Συγκινητικές στιγμές σεβασμού κι αγιοποίησης της "ζωοποιού δύναμης" του νερού με κτίσματα προστατευτικά αυτού του αγαθού και εικονογραφημένα με το πρόσωπο της Παναγίας ή Αγίων. Εδώ στην

πηγή των Αηδονιών το νερό συγκεντρώνεται σε πέτρινες γούρνες που κάποτε δέχονταν το πλύσιμο υφαντών και μεταξένιων σεντονιών. Στον πυθμένα της πεντακάθαρης στέρας εκατοντάδες μαύρα και καφέ κοχύλια της οικογένειας “μιτριδών”, αγκαλιασμένα ερωτοτροπούν ανενόχλητα.

Στο χωριό επισκεφτόμαστε τη συλλογή Βυζαντινών κειμηλίων που με πολύ κόπο κι αυταπάρηση συγκέντρωσε ο **Δημήτρης Ασούπης** σώζοντας τα απ’ την καταστροφή.

Λίγο έξω απ’ το χωριό μερικά σκαλιά στο δεξί του δρόμου μας οδηγούν σ’ ένα ψηλό γεφύρι... αλλόκοτο αφού η έλλειψη αντιστήριξης στη μια του πλευρά το κάνει να μοιάζει στραβό! Κι όμως ήταν ο μόνος τρόπος για να εξασφαλιστεί η στερεότητά του στο χείμαρρο που περνάει από κάτω του... Σήμερα βέβαια ο χείμαρρος δε συγκεντρώνει νερό πολύ κάθε χρόνο. Έτσι το ανορθόδοξο γεφύρι στέκει εδώ ψηλό και ρωμαλέο, μνημείο μιας σοφής λαϊκής αρχιτεκτονικής. Οδεύουμε προς **Καππαριά** κι όλο το τοπίο

κατακίτρινο από τους πανύψηλους κάρωνες, αυτό το φυτό που στην ψίχα του ξερού του κορμού, έκρουσε ο Προμηθέας τη φωτιά και την έφερε στους ανθρώπους. Τα φύλλα του μοιάζουν με του άνηθου και στις ρίζες του αποξηραμένου φυτού, θα φυτρώσουν με τις πρώτες φθινοπωρινές βροχές, οι **καρωνίτες**, πεντανόστιμα μανιτάρια που οι κάτοικοι μαζεύουν κι αποθηκεύουν σήμερα στους καταψύκτες.

Καθώς πλησιάζουμε βλέπουμε την Καππαριά, απλωμένη στην πλαγιά ανάμεσα σ’ ελιές, μουριές, συκιές και βελανιδιές, με ένα τμήμα της εγκαταλειμμένο, με τα άβαφα ερειπωμένα γκρίζα σπίτια της να απορροφώνται χρωματικά από τη σκουρόχρωμη γη. Στα κάτω μέρη του χωριού κυλάει ο καππαριανός ποταμός που καταλήγει στον Όρμο και στην πορεία του ενώνεται μ’ άλλους μικρούς ποταμούς.

Απέναντι απ’ την Καππαριά βρίσκεται άλλο ένα μικρό χωριό κι ας λέγεται **Μεγάλο Χωριό!** Στο χωριό δεν μένουν πολλοί, όμως οι κήποι είναι περιποιημένοι και οι μπαξέδες γεμάτοι

**Στο αρχοντοχώρι των Αηδονιών, τα νερά του Ποταμού πέφτουν ορμητικά και χύνονται στον Κάμπο του Όρμου. (Δεξιά)
Επιβλητικά στέκουν τα δίπατα και τρίπατα πυργόσπιτα των αρχόντων που επέλεξαν τον 17^ο αιώνα τα Αηδόνια σαν τόπο της εξοχικής τους διαμονής.**

Η Καππαριά, ένα απ' τα παλαιότερα χωριά του Όρμου. Στην άκρη της τμήμα σπιτιών, χαρακτηριστικό δείγμα μεσαιωνικής λαϊκοαγροτικής αρχιτεκτονικής. (Επάνω)

Η Μονή Τρομαρχίων χτισμένη σε μια απότομη πλαγιά απέναντι απ' τη νήσο

κουκιά και σέσκουλα, και η αρχιτεκτονική αιγαιοπελαγίτικη, με στενά δρομάκια και σκαμμένους τοίχους για το πέρασμα των ζώων με τα γεννήματα. Βγαίνουμε απ' το χωριό, παίρνουμε ένα χωματόδρομο με κατεύθυνση προς το Νότο, πηγαίνοντας να επισκεφθούμε τη **Μονή των Τρομαρχίων**. Έχουμε απ' τα δεξιά μας τη θάλασσα σε υψόμετρο 400 περίπου μέτρων. Το Μοναστήρι βέβαια είναι κλειστό λόγω συντήρησης. Έτσι περιηγηθήκαμε τους εξωτερικούς χώρους, τη σκιερή πλατανοσκέπαστη αυλή του και ήπιαμε νερό απ' την πηγή που ρέει αιώνες τώρα και κάνει τα τριφύλλια που καλλιεργούνται εδώ καταπράσινα. Από

στροφή, τρώμαξαν τόσο πολύ, που τις επέστρεψαν στον ιερό χώρο.

Απ' τη μεριά της θάλασσας η γη κατηφορίζει έξω απ' το Μοναστήρι απότομα, σχεδόν κάθετα και, λίγο πριν την ακτή γίνεται επίπεδη, προσφερόμενη σε καλλιέργειες. Εδώ και κει πράσινα χωράφια ανάμεσα στις πεζούλες και διάσπαρτα άσπρα κονάκια, δείχνουν ότι η παραμικρή επιφάνεια γης πρέπει να καλλιεργηθεί. Παίρνουμε το δρόμο της επιστροφής και ξανασυναντάμε το δημόσιο δρόμο που συνδέει το ένα μετά το άλλο τα χωριά γύρω απ' τον Όρμο. Η **Αλαμανιά** και οι **Χώνες** είναι δυο χωριά στα οποία απλώνεται και κυριαρχεί μια γλυκειά

Στο κτήμα του Λούη Αντωνέλλου, ο Περιστεριώνας μετράει πάνω από 150 χρόνια.

την οροφή των κελιών δυτικά, ο ήλιος βουλιάζει καυτός στο Αιγαίο, κι απέναντί μας η **Γυάρος**, σηματοδεδιμένη απ' την ιστορία, ανεπιθύμητη, να σέρνεται στην επιφάνεια της θάλασσας. Η προσωνυμία του Μοναστηριού δόθηκε απ' την τρομάρα που πήραν κάποτε βέβηλοι ναυτικοί, που αφού βρήκαν καταφύγιο εκεί ύστερα από τρικυμία, φεύγοντας πήραν μαζί τους, τις εικόνες. Όταν όμως μεγάλη κι απρόσμενη θαλασσοταραχή τους βρήκε στην επι-

ρημιά. Τα σπίτια λιγοστά, σχεδόν μετρημένα, απλωμένα σε πολυεπίπεδη γή, καρπερή κι εύφορη. Οι αποστάσεις ανάμεσα στα σπίτια μεγάλες. Παρεμβάλλονται κήποι μ' ελιές, οπωροφόρα και κυρίως λεμονιές, πορτοκαλιές και μανταρινιές. Ο φειδωλός χειμώνας, ιδιαίτερα σκληρός, τσάκισε με το βάρος του χιονιού τα λιόδεντρα και έκαψε τα εσπεριδοειδή.

Σημείο αναφοράς στο κάθε χωριό, η εκκλησία. Στο χωριό του Δημήτρη, την **Αλαμανιά**, βρή-

Ένα φτωχό εκκλησάκι... χωρίς καμπάνα, πάνω απ' την Αλαμανιά: ο Άγιος Πολύκαρπος.

σκομαι σ' έναν οικισμό που δεν αριθμεί πάνω από τρεις δεκάδες σπίτια. Το κάθε ένα όμως απ' αυτά αποτελεί ένα ολοζώντανο κι ολοκληρωμένο οικιστικό σύνολο. Στο κάτω μέρος το πατητήρι για τα σταφύλια. Πάνω απ' αυτό το μαγειριό, χώρος με τζάκι, για την προετοιμασία και τα μαγειρέματα των χοιροσφάγιων. Παραδίπλα, σε θέση δροσερή και σκοτεινή, το κελάρι, μ' όλα τα καλά του Θεού: Λάδι στους τενεκέδες, κρασί στα βαρέλια, μέλι στα κιούπια, αλεύρι, ξύδι, κρεμμύδια ξερά, πατάτες φρεσκοβγαλμένες απ' τη γη, και στο φανάρι, για να ξεραθούν και να στεγνώσουν, το βολάκι και η πετρωτή, τα νοστιμότητα ανδριώτικα τυριά που δυστυχώς λιγοστεύουν κι αυτά, μπρος στην κυριαρχία και διάδοση της πανελληνίας εμβέλειας φέτας και των κίτρινων τυριών για τοστ! Οι μπαξέδες γύρω απ' τα σπίτια είναι καλλιεργημένοι με νοικοκυροσύνη. Το χώμα σκούρο και πλούσιο σε θρεπτικά συστατικά. Εντύπωση μου κάνει το γεγονός ότι στην Αλαμανιά π.χ οι μπαξέδες αρδεύονται με νερό που τρέχει όλο το χρόνο από ρωγμές στο βράχο. Σωλήνες που τοποθετούνται στην πηγή διοχετεύουν το νερό

και στα υπόλοιπα, τα γειτονικά κτήματα. Το καθεστώς εδώ της ιδιοκτησίας σε τέτοια ζητήματα παραμένει χαλαρό. *“Όταν προκόβει το κτήμα του γείτονα θα πρασινίσει και το δικό μου”*, λέει σοφά εδώ ένας γέροντας. *“Όταν το νερό περισσέυει γιατί να μη ποτιστεί και το διπλανό χωράφι;”*

Μετά την Αλαμανιά και τις Χώνες, ο δρόμος μας βγάζει στο **Επισκοπειό**. Σε μια στροφή του δρόμου αντικρύζουμε απότομα, το πιο γραφικό τμήμα του χωριού, που αποτελείται από μια σειρά εγκατελειμμένα σήμερα σπίτια, άβθαφα στο γκριζο χρώμα του σχιστόλιθου, τοποθετημένα κλιμακωτά σε διαφορετικά επίπεδα, έτσι ώστε όλα νάχουν θέα προς το δρόμο και τον κάμπο του Όρμου. Πολύ κοντά στο χωριό επισκεφτόμαστε ένα υπέροχο τοξωτό γεφύρι και τον παρακείμενο, παροπλισμένο πια σήμερα νερόμυλο.

Λίγο πιο κάτω, βγαίνουμε για λίγο απ' τον κεντρικό δρόμο και παίρνουμε ένα μικρότερο που θα μας οδηγήσει στο **Ρωγό**. Αν και μικρό το χωριό, εδώ συγκεντρώνονται μερικά απ' τα πιο όμορφα τοπία της περιοχής. Περνούμε ένα

πανέμορφο γεφύρι, για να διαπιστώσουμε ότι η περιοχή κατακλύζεται από τρεχούμενα νερά. Σ' ένα βαθύσκωτο τοπίο, που μυρίζει σαπισμένα φύλλα, σπάρτα, πικροδάφνες και φρέσκια γλόη, ένας μαγευτικός θορυβώδης καταρράκτης πέφτει αδιάκοπα αιώνες τώρα σχηματίζοντας μια μικρή πεντακάθαρη λίμνη που λαμποκοπά απ' τις ακτίνες του ήλιου που πέφτουν ανάμεσα στα φυλλώματα. Πρόκειται για τη **Στοίβα**, την πηγή με το πεντακάθαρο νερό. Πόσα απ' τα υπόλοιπα νησιά του Κυκλαδίκου συμπλέγματος δεν θα ζήλευαν αυτή την πληθώρα των νερών της Άνδρου;

Συνεχίζουμε, ανανεωμένοι και ξεδιψασμένοι, προς το Βορρά, φθάνοντας στο **Γιαννησαίο**, έναν ορεινό γραφικό οικισμό χτισμένο σε υψόμετρο 600μ. Από δω ξεκινάει και οι πρώτες πηγές που σχηματίζουν τα Διποτάματα. Στην περιοχή διακρίνουμε τα ερείπια από 5-6 νερόμυλους. Το φαράγγι θα κόψει στη μέση, λίγο πιο πάνω, ο αμαξωτός δρόμος, που συνεχίζουμε, ανάμεσα στα χωριά, **Μέσα** και **Έξω Βουνί**.

Αφήνουμε το αυτοκίνητο πάνω στο δρόμο και περνάμε απέναντι περπατώντας στο αριστερό

τιμήμα του φαραγγιού, προς το Μέσα Βουνί. Σε 5' βρισκόμαστε στον πιο καλοδιατηρημένο και σε λειτουργία νερόμυλο της περιοχής. Πριν μερικά χρόνια μάλιστα, εγκαινιάστηκε μετά από συντήρηση και πάλι η λειτουργία του απ' το Δήμο Κορθίου.

Η τελετή ήταν συγκινητική. Ξανακούστηκαν οι τριγμοί της φτερωτής, το κροτάλισμα του διαηγούς νερού πάνω στα “δόντια” της. Κάτοικοι απ' τα γύρω χωριά αλέσαν το σάρι και άξιες γυναίκες ζύμωσαν και ψήσαν φουσκωτά κι ευωδιαστά καρβέλια, που μοιράστηκαν στους καλεσμένους.

Η εκδήλωση παρ' όλα αυτά επισημοποίησε το οριστικό κλείσιμο μιας περιόδου προβιομηχανικής, όπου ο άνθρωπος ενεργοποιούσε τον ήλιο, το νερό, και τον αέρα για την παραγωγή της τροφής του.

Κοιτώ το γάργαρο νερό δίπλα στο νερόμυλο να φεύγει τρεχάτο, ξεκουράστο, γουργουρίζοντας, να πάει να ενωθεί με τα κύματα που σκάνε στην παραλία του Συνέτι. Τώρα δε το χρειαζόμαστε πια. Το ηλεκτρικό ρεύμα είναι εδώ και πολλά χρόνια ο νέος βασιλιάς. Κι ας κουβεν-

Το πλακόσχημο μονότοξο γεφύρι στο Ρέμα Επισκοπειού, διευκόλυνε κάποτε, που τα νερά ήταν ορμητικά και πολλά, το πέρασμα.

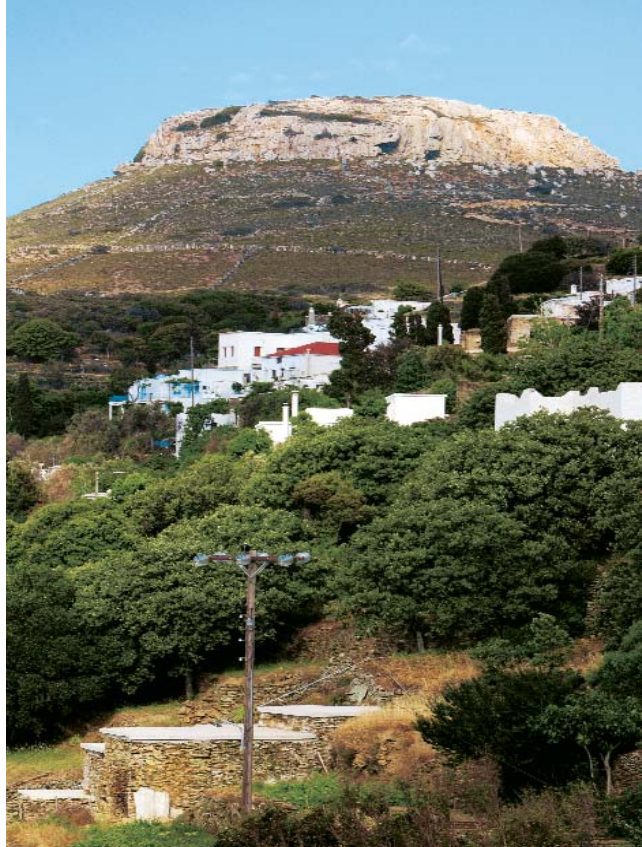

τιάξει πάλι η ανθρωπότητα τη δυνατότητα να ξαναχορησιμοποιήσει τις ήπιες δυνάμεις της φύσης για να σωθεί, στο παρά 5, ο κόσμος και ο πολιτισμός του.

Από δω και πέρα ο δρόμος πορεύεται παράλληλα με τα Διποτάματα που ρέουν απ' τα δεξιά μας σε 300 μ. βάθος.

Στο τέλος της διαδρομής το χωριό **Συνέτι**, λίγα μόνο χλμ. απ' τη Χώρα, είναι το τελευταίο οικιστικό σύνολο που κλείνει τον κύκλο των χωριών, γύρω απ' το Κόρθι. Εδώ τα σπίτια μοιάζουν μ' αυτά της Κοχύλου, με κεραμιδένιες στέγες τα πιο πολλά και τα καφενεδάκια στο κέντρο του χωριού στη σκιά των ευκαλύπτων, να προσφέρουν ξεκούραση και δροσιά. Τελειώνοντας την περιήγηση στα 20 περίπου χωριά της περιοχής γύρω απ' τον Όρμο του Κορθίου νοιώθω μαγεμένος απ' τον αρχιτεκτονικό πλούτο, τον τόσο ισοροπημένο με τη φυσική ομορφιά. Ένα χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των χωριών, ιδιαίτερα των μικρότερων, είναι ότι οι οικισμοί δεν είναι συμπαγείς όπως γνωρίζουμε απ' τις υπόλοιπες Κυκλάδες. Μεγάλες "ανάσες γης" παρεμβάλλονται ανά-

Το βουνό Λευκόποδας δεσπάζει πάνω απ' το Γιαννησαίο. Το όνομα το οφείλει στο πέτρωμά του, "χόχλακα" το λένε οι ντόπιοι. Πρόκειται για τη γνωστή άσπρη πέτρα που παράγει σπινθήρα με την τριβή της. (Επάνω)

Ένας από τους πολλούς καταρράκτες στην περιοχή. Ο καταρράκτης στο Μέσα Ρωγό. Τα νερά του μετά από κάποια διαδρομή "ξαναπέφτουν" στην πηγή της Στοίβας.

μεσα στα σπίτια. Μέσα σε πολλές απ' αυτές τις καλλιεργημένες ιδιωτικές εκτάσεις, δεσπάζουν επιβλητικά θαυμάσιοι περιστεριώνες. Οι ιδιοκτήτες τους τους χρησιμοποιούν με την αρχική τους λειτουργία ή σαν χώρους εκτροφής ζώων (κότες, κουνέλια, κ.τ.λ), κι αποθήκευσης αγροτικών προϊόντων. Πραγματικά παλάτια μεσ' τη φύση, διάτρητοι από ποικίλα μοτίβα που είναι "κεντημένα" στους χοντρούς τοίχους τους. Αλλόκοτα κι εμβληματικά κτίσματα μιας εποχής που έχτιζε αριστουργήματα για τα πιο ευγενικά πετούμενα του ουρανού, τα περιστέρια. Η εντύπωση που επικρατεί ότι η Τήνος είναι το νησί με τους περισσότερους περιστεριώνες δεν είναι ακριβής. Τα ιδιότυπα αυτά κτίσματα τα συναντάμε, μεμονωμένα και στη Μύκονο, και στη Σίφνο. Όμως θεωρώ ότι οι περιστεριώνες της Άνδρου, σκορπισμένοι μέσα στους ελαιώνες, δίπλα σε τεράστια κυπαρίσσια ή κοντά σε πηγές είναι πιο

μεγαλοπρεπείς κι επιβλητικοί.

Τα περισσότερα απ' τα χωριά του Όρμου, αποτελούν μικρές κοινότητες που λειτουργούν σε σχέση με τον Όρμο Κορθίου και είναι χαρακτηριστικό, ότι αν εξαιρέσει κανείς το Συνέτι, την Κοχύλου, την Καπλαριά κι ίσως κανένα ακόμη, τα υπόλοιπα δεν έχουν ούτε καφενείο. Αποτελούν την εξέλιξη αρχικών αγροτικών οικισμών, γύρω συνήθως από πηγές νερού ή νερόμυλους, που στη συνέχεια εξελίχθηκαν σε κατοικήσιμα σύνολα. Η χαλαρή κι άνετη μεταξύ των σπιτιών δόμηση, ίσως να οφείλεται στο ότι, ευρισκόμενα μακριά από τη θάλασσα και "καλυμμένα" απ' τη βλάστηση που τα περιέβαλλε, δε χρειάστηκε να πάρουν ιδιαίτερα μέτρα για την αντιμετώπιση των πειρατικών επιδρομών που μάλιστα τον Μεσαίωνα το Αιγαίο...

Αφήνουμε το ένα μετά το άλλο τα χωριά και επιστρέφουμε στη βάση μας, στον Όρμο.

Το "Κάστρο της Γρηάς", ή Παλαιόκαστρο ή της Φανερωμένης, όπως φαίνεται με την εντυπωσιακά επιπεδοποιημένη κορυφή του απ' το χωριό Έξω Βουνί.

Στις εύφορες πλαγιές των γύρω λόφων, τα χω-ράφια οριοθετούνται από τις "αιμασιές", (ονομασία που εμπεριέχει τη λέξη αίμα προδίδει την επώδυνη και αιματηρή εργασία για την κατασκευή τους), τις *ξερολιθιές* δηλ. που μόνο εδώ και στην Τήνο αποτελούν πραγματικά κομψοτεχνήματα. Δεν πρόκειται απλώς για συγκέντρωση λίθων, αλλά για μια σύνθεση όπου τις συσσωρευμένες πέτρες διαδέχεται ένας μεγάλος σχιστόλιθος μπηγμένος στη γη, για να ακολουθήσει πάλι ένα "βουνό" από πέ-τρες και ούτω καθ' εξής. Από μακρού οι αιμα-σιές φαντάζουν σα χαίτη στην κορυφογραμμή των λόφων και κυκλώνουν σαν τεράστια φρύ-δια κάθε σπιθαμή καλλιεργήσιμης γης.

Μονή Παναχράντου ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΦΡΟΥΡΙΟ

Νωρίς το πρωί ξεκινάμε για τα βόρεια. Το **Μοναστήρι της Παναχράντου**, πολύ κοντά στη Χώρα, είναι το πολιτιστικό όριο του Δήμου Κορθίου. Πρόκειται για ένα μεγάλο συγκρότημα 2 εκκλησιών μαζί (**Παναγίας** κι **Αγ. Παντελεήμονα**) μαζί με ξενώνες και κελλιά μοναχών. Ζει εδώ και 1043 χρόνια. Χτισμένο το 961, απ' το Βυζαντινό Αυτοκρά-τορα Νικηφόρο Φωκά, ύστερα από τάμα για τη νίκη κατά των Αιγυπτίων. Στην ακμή του έφτασε να' χει 365 μοναχούς!

Στο κάτω μέρος του θαυμάσιου ξυλόγλυπτου τέμπλου, θαυμάζω τα πολύχρωμα αραβότροπα πλακάκια με τα μωβ, πορτοκαλί και πράσινα χρώματα, που ήλθαν μετά την άλωση το 1453, απ' την Κιουτάχεια.

Σήμερα στους χώρους του περιφέρεται ο **πατέρας Ευδόκιμος**, ζωηρός και καλοσυνάτος, πρόθυμος να ψήνει διαρκώς καφέδες και να κερνάει γλυκά τους επισκέπτες του. Η εκκλησία του

“...σκέπει την νήσον η Μονή Παναχράντου”, Ανδρ. Εμπειρικός. Οι λουλακί κίονες “φέρνουν” τη θάλασσα στο εσωτερικό του Αγ. Παντελεήμονα, στο Μοναστήρι της Παναχράντου.

Αγ. Παντελεήμονα βρίσκεται στο πάνω μέρος του Μοναστηριού.

Μεσ’ το καλοκαίρι γίνονται εδώ δύο πανηγύρια (27/7 και 15/8), με προσκυνητές απ’ όλη την Άνδρο και γενναίο φαγοπότι με προσφορές σε κρέατα και κρασιά. Το Μοναστήρι χτισμένο στις πλαγιές του βουνού Καταφύγι, έχει απέραντη κι ανεμπόδιστη θέα προς τη Χώρα και τον πλούσιο κάμπο της. Κυκλοφορώντας δε μεσ’ τους διαδρόμους του ακούς τα νερά που τρέχουν απ’ τις πηγές του. Σε μια απ’ αυτές ο πατέρας Ευδόκιμος μας προτρέπει να πιούμε άφθονο νερό. Λένε ότι είναι ανώτερη κι απ’ την πηγή της Σάριζας με πολλές θεραπευτικές ιδιότητες στα νεφρά και στη λειτουργία των εντέρων. Και ομολογώ πως ήταν μια απ’ τις λίγες φορές που ένοιωσα το νερό να ‘ναι ... νόστιμο! Και χρειάστηκε να επιστρέψω για να πω πολλές φορές...

Έξω απ’ το Μοναστήρι στα βράχια που το προστατεύουν, μικρές σπηλιές φιλοξένησαν

στην ακμή της μοναστικής ζωής ανθρώπους που βάζαν στοίχημα με τη ζωή και το θάνατο, κερδίζοντας την αθανασία.

Επιστρέφουμε πριν δύσει ο ήλιος, γιατί θέλουμε να αποχαιρετήσουμε τη νότια Άνδρο από την κορυφή της - έμβλημα της περιοχής: το **Παλιόκαστρο**. Στο δρόμο άλλη μια γενναϊόδωρη πηγή μας δροσίζει, η **Πετρήνια**.

Παλιόκαστρο

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΑΣΤΡΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΙΑ

**Η κατάληξη του Παλαιόκαστρου με το μικρό εκκλησάκι της Παναγίας. (Επάνω)
Ερειπωμένη οριζόντιοι ανεμόμυλοι γνωστοί και ως ταβλόμυλοι μοναδικοί στις
Κυκλάδες, στην περιοχή του Παλαιόκαστρου.**

■ Τίποτα ή σχεδόν τίποτα δε θυμίζει τις παλιές δόξες αυτής της περιοχής που κάποτε ανάσαινε μια Μεσαιωνική πολιτεία, με σπίτια και αρχοντικά, κι εκκλησίες και πλούτο. Τώρα παντού σωροί από πέτρες που 'θάψαν για πάντα τη μνήμη και τη ζωή.

Ένα από τα λίγα ερείπια που 'χουν απομείνει πια στην πάλαι ποτέ Μεσαιωνική Πολιτεία του Παλαιόκαστρο.

Ο δρόμος προς το Παλαιόκαστρο φτάνει μέχρι τους πρόποδες του. Τίποτα ή σχεδόν τίποτα δε θυμίζει τις παλιές δόξες αυτής της περιοχής που κάποτε ανάσαινε μια Μεσαιωνική πολιτεία, με σπίτια και αρχοντικά, κι εκκλησίες και πλούτο. Τώρα παντού σωροί από πέτρες που 'θάψαν για πάντα τη μνήμη και τη ζωή. Μόνο ένα τμήμα του τείχους απ' την απόρθητη πλευρά του Κάστρου σώζεται και κάποιες βουλιαγμένες στο κενό σκεπές κτισμάτων άγνωστης λειτουργίας. Ο τρόπος που έπεσε το Κάστρο, απ' την προδοσία μιας

γριάς που οδήγησε τους Τούρκους στο εσωτερικό του, έθρεψε δοξασίες και διηγήσεις ατέρμονες. Λένε για υπόγειες στοές που οδηγούν από το ύψος των 600 μ. στις κάτω παραλίες, τη **Μέλισσα** και το **Μπουρό** και για σφαγή ανελέητη που ούτε η Γριά την άντεξε και ανεβαίνοντας πάνω σ' ένα βράχο έπεσε στη θάλασσα, εκεί που σήμερα τη λέμε της **“Γριάς το πήδημα”** και ο βράχος στέκει ακόμη πελεκημένος σαν τεράστιο οστό μεσ' τον αμώδη βυθό.

Ο αέρας εδώ πάνω λυσομοανά και οι πέριδικες πετάγονται διαρκώς ανάμεσα στα πόδια μας. Η θερμοκρασία έχει πέσει 5-6 βαθμούς. Ώρα να αποχαιρετήσουμε το Παλαιόκαστρο κι έτσι όπως η επίπεδη κορυφή του βουνού μοιάζει με το πλάτωμα της Ακρόπολης, έχω την εντύπωση πως αποχαιρετούμε την ίδια την Ιστορία...

Καθώς φεύγουμε απ' τον Όρμο Κορθίου και το λεωφορείο αγκομαχά στην ανηφόρα ρίχνουμε μια τελευταία ματιά στα ήρεμα νερά του κόλπου. Πάνω απ' το ποταμό που διασχίζει αθόρυβα τον κάμπο και χύνεται στη θάλασσα ένα ζευγάρι Ερωδιών κυνηγιέται ερωτικά. Θα ξεκαλοκαιριάσουν εδώ και το φθινόπωρο θα φύγουν για την Αμερική. Κι ως τότε το Κόρθι θα ζήσει μέρες διακοπών, για όσους τυχερούς το επισκεφθούν, και στα ταραγμένα νερά του κόλπου του δεκάδες wind surfers θα κινούνται χορευτικά σαν πεταλούδες, αναδεικνύοντάς το σε έναν από τους πανευρωπαϊκούς χώρους του αθλήματος.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε για την φιλοξενία τον ζωντανό κι ευγενικό Δήμαρχο Κορθίου **Γιάννη Γληνό**. Το ξενοδοχείο **“Κόρθι”**. (Τηλ. 22820/ 61218, 61118) Την οικογένεια **Λούη Αντωνέλου** για τις πληροφορίες που μας έδωσε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

♦ Άνδρος, αφιέρωμα εφ. Καθημερινή.